

A BREXIT HATÁSA AZ EGYESÜLT KIRÁLYSÁG MAGÁNJOGÁRA

GYURIS ÁRPÁD
doktorjelölt (PPKE)

Az Egyesült Királyságban az Európai Közösségekhez/Európai Unióhoz való tartozás mindig is ellentmondásos érzelmeket váltott ki. Az egyre fokozódó viták és a feszült politikai légkör vezettek el a 2016. évi júliusi referendumhoz az Egyesült Királyság uniós tagságát illetően, amelyben a kilépést támogatók (kis többséggel) győztek.

Jelen írásban azt szeretném megvizsgálni, hogy mi várható a közeljövőben, illetve akár a további évtizedekben az Egyesült Királyságban a magánjogi jogviszonyokat illetően. Tanulmányozni kívánom, hogy milyen magánjogi kérdések merülhetnek fel a kilépéssel kapcsolatban. Az írásban csak és kizárólag a lehetséges angol magánjogi változásokat tekintem át nagy vonalakban, és nem törekszem egy általános elemzésre a kilépő államok magánjogi sorsára vonatkozóan.

1. Bevezetés

A 20. század egyik újabb jogfejlődési tendenciája, a transznemzeti jogok térnyerése, amelyek nemcsak a közjog, hanem a kereskedelmi és az általános magánjog területén is kifejtik hatásukat (bár meg kell jegyeznünk, hogy ezen fejlődési irány mellett, azért a nemzeti jogok fontossága sem tűnik el). Az állam és ezzel együtt a közjog sokszor lokális, a magánjog viszont egyre inkább nemzetek fölöttivé válik. A *lex mercatoria*, a nemzetközi piacok autonóm joga erre a legjelesebb példa. A történelem során már korábban is nemzetközinek (transznemzeti) tartották a magánjogot, míg a közjog mindig a (lokális) államhoz kötődött.¹ Cafaggi kiemeli a transznemzeti jog szempontjából a globális szolgáltatási láncokat, amelyek egyre több szektorban fejtik ki a hatásukat, például a környezetvédelem, adatvédelem, fogyasztói minőség és biztonság területén. Ezek a láncolatok transznemzeti magánszabályozás formájában jelennek meg, amely egyaránt magában foglalja a közjogi nemzeti és nemzetközi normákat.²

-
- 1 MICHAELS, Ralf: *Globalization and Law: Law Beyond the State*. In: BANAKAR, Reza – TRAVERS, Max (eds.): *Law and Social Theory*. Oxford, Hart Publishing, 2013, 7. <http://ssrn.com/abstract=2240898> (2017. 03. 10.)
 - 2 CAFAGGI, Fabrizio: *Regulation through contracts: Supply-chain contracting and sustain-*

A Brexit mozgalom lényegében az Egyesült Királyságnak az Európai Unióval való kapcsolatát kritizálta, és fel akarta azt bontani, ezzel együtt viszont az EU transznmzeti jogi karakterére is nemet mond. Természetesen, akik el kívánták hagyni az EU-t, nem feltétlenül gondoltak arra, hogy a köz- és magánjog kapcsolatát lenne szükséges újradefiniálni. Michaels szerint a Brexitet támogatók az EU probléma-alapú szabályozási stílusával kívántak felhagyni. A kilépők nemzeti jogot akartak, mivel úgy vélték, hogy jogot a UK-nak csak Nagy-Britannia jogi intézményei alkothatnak. Ez az elképzelés a jogalkotás és szuverenitás kapcsolatára a 19. századot idézi, amikor egy szuverén brit kormánynak nincs szüksége osztott autoritásra Brüsszellel. A Brexit mellett érvelők ezt a szuverenitást akarták visszakapni, mind külső, mind pedig belső értelemben. Ez az elképzelés a világ westfáliai modell szerinti értelmezése, ahol az államok belsőleg szuverének, és ahol a nemzetközi ügyeket kizárólag államok bonyolítják le egymás között.³ Ugyanakkor a Brexit pártiak rendkívül módon túlértékelik azt a szabadságot, amelyet az EU-ból való távozás jelent. Michaels szerint, ha a jelenlegi hálózatokat vizsgáljuk, akkor nagyon nehéz lesz az UK-nak függetlenül jobb feltételekről tárgyalni, és alapvetően biztosítani a szabályozási helyet maga számára.⁴ Fahey felhívja a figyelmet arra is, hogy a Brexit után változik a helyzet az uniós normákkal kapcsolatban is. Az EU jog alanyai egyrészt az államok, de ezen túlmenően más jogalanyok is idetartoznak (jogi személyek, természetes személyek). Viszont a kilépést követően az Egyesült Királyság (EK) már nem *alanya* lesz az uniós jogalkotásnak (*subject*), hanem *tárgya* (*object*). Ez a változás inkább kifejeződik abban a tényben, hogy a Brexit következtében az EK inkább szabályátvevő (*rule-taker*), mintsem szabályalkotó lesz (*rule-maker*).⁵

Meg kell jegyezni, hogy egyébként az EK a nemzetállam mércéje szerint egy nagyon furcsa képződmény, mivel több állam alkotja, amelyek meglepően nagy önkormányzati és önrendelkezési jogokat kaptak: Anglia, Wales, Skócia, Észak-Írország. Ezen nemzetek együttélése is különböző belső jogi megállapodásokon nyugszik.⁶ Adott esetben belső jogi következményei is lehetnek a kilépésnek,

nability standards. *European Review of Contract Law*. 2016, 12 (3), 219-221.

3 MICHAELS, Ralf: Does Brexit Spell the Death of Transnational Law? *German Law Journal* (Brexit Special Supplement), 2016, 17, 53.

4 MICHAELS i.m. 17., 56.

5 FAHEY, Elaine: The Global Reach of EU Law and Brexit: Between Theory and Praxis? *Irish Journal of European Law*, 2017, 20 (1), 20.

6 Például az Észak-Írország vonatkozásában az 1998-as Good Friday Agreement (Nagypénteki megállapodás), Wales részbeni önrendelkezéséről szól a Government of Wales Act 1998, Skócia esetében a Scotland Act 1998-ről van szó – meg kell jegyezni, hogy Skócia Brexit esetén a kilépést fontolgatja.

lásd az Írország és Észak-Írország közötti esetleges határellenőrzés kérdését. Michaels megjegyzi, hogy a Brexit mellett érvelők kifejezték, hogy a brüsszeli jogalkotás nem megfelelő számukra, de Glasgow számára London miért tudna alkalmasabb szabályokat alkotni? Az ön-kormányzatban (*self-governance*), hol húzódik az **ön** határa?⁷

Az angol jogra jelentős hatást fejt ki az EU: az Egyesült Királyságban [...] 1997-től 2009-ig az elsődleges jogalkotásnak (Statutes) a 6,8%-át és a másodlagos jogalkotásnak (Statutory Instruments) 14,1%-át tette ki az EU tagságból eredő kötelezettségeknek való megfelelés. Ugyanakkor az uniós jog megjelenése a jogszabályokban az egyszerű hivatkozástól a tényleges átültetésig változott. A House of Commons utal a brit kormányzat véleményére, amely szerint az EU jogszabályok a jogalkotásának 50%-ára is gazdasági szempontból jelentős hatást fejtenek ki.⁸ Persze nehéz megbecsülni, hogy milyen mértékű határról van is szó. Viszont különbséget lehet tenni az egyes jogágak között, például a mezőgazdaságban, halászatban, kereskedelemben és környezetvédelemben az EU jogalkotás és politikák a fő hajtóerői a jogalkotásnak. Más jogágakban, például a jólét és szociális biztonság, oktatás, büntetőjog és az NHS (National Health Service, Nemzeti Egészségbiztosítás) kapcsán az EU behatása kisebb.⁹ A Bar Council szerint az angol jogban nagyon nehéz lenne (leginkább a fogyasztói jog szempontjából) a kilépést követően akár megváltoztatni, akár fenntartani a status quo-t. (A Bar Council képviseli a *barrister*-eket Angliában és Walesben.)¹⁰

Az Egyesült Királyság uniós tagságának megszüntetésére vonatkozó uniós eljárást az Európai Unióról szóló Szerződés (EUSz) határozza meg. Az 50. cikk (1) bekezdés szerint: Saját alkotmányos követelményeivel összhangban a tagállamok bármelyike úgy határozhat, hogy kilép az Unióból. Az EUSz 50. cikk (3) bekezdése alapján ez két év alatt kell lebonyolítani, bár ezt a határidőt az Európai Tanács és az érintett tagállam meghosszabbíthatja. Az Egyesült Királyság 2017. március 29-én kezdeményezte hivatalosan a kilépést. Az 50. cikk (5) bekezdése lehetővé teszi, hogy az állam, amely kilépett az Unióból,

7 MICHAELS i. m. 17., 55.

8 MILLER, Vaughne: How much legislation comes from Europe? *House of Commons Library research paper* 2010 (október 13.), 10/62, 2-3. <http://researchbriefings.parliament.uk/ResearchBriefing/Summary/RP10-62> (2018. 03. 10.)

9 UK law: What proportion is influenced by the EU? <https://fullfact.org/europe/uk-law-what-proportion-influenced-eu/> (2018. 03. 10.)

10 Bar Council Brexit Working Group: *The Brexit Papers* (Second edition) March 2017, 2. 76. <http://www.barcouncil.org.uk/media-centre/publications/2017/2017/june/the-brexit-papers-third-edition/> (2018. 03. 10.)

újra a felvételét kérje, ezt már Jean-Paul Juncker az Európai Bizottság elnöke is meglebegtette.¹¹

Ha az Egyesült Királyság (továbbiakban: EK) kilép az EU-ból, ez nem fogja azt jelenteni sem a nemzetközi magánjog szabályai vonatkozásában, sem pedig úgy általában a köz- és magánjogot illetően, hogy az Egyesült Királyságban az órát visszaforgatnák 1972. december 31-re.¹² Az EK-ban a kilépés után a már elfogadott és implementált jogszabályok (a közösségi *acquis*)¹³ továbbra is érvényben megmaradnak – legalábbis egy meghatározott ideig. Az alábbi három fő területre mindenképpen nagy változást gyakorolna a Brexit: nagy kereskedelmi piacok, tőkepiacok és pénzügyek.¹⁴

Meg kell jegyezni, hogy Grönland volt az egyetlen ország, amely eddig kilépett az Európai Közösségekből. Grönland (gyarmatként) Dánia része volt, de a huszadik században fokozatosan vívta ki a függetlenségét. 1973 és 1984 között volt az Európai Közösség tagja.

Az egyik legfontosabb kérdés, hogy Brexit esetén az Egyesült Királyság miképpen tud a közös piachoz csatlakozni. Ez már csak azért is fontos felvetés, mert az EK-nak az egyik legnagyobb kereskedelmi partnere az Unió. Az áruk között nagy különbségek vannak a piacra jutás szempontjából. Például a mezőgazdasági termékeket nehezebben lehet a vámok miatt értékesíteni, de a pénzügyi szolgáltatásokat lehetséges volna az unión belül is nyújtani. Van viszont a pénzügyi és tőke-szolgáltatásoknak egy másik oldala, amely azzal kapcsolatos, hogy egyes szabályok miként is hatnak egymásra. London a központja számos pénzügyi cégnek, jelenleg az ott dolgozóknak lehetősége van a szabad uniós mozgásra. Brexit esetén viszont a korlátlan mozgás lehetősége már nem állna rendelkezésére az angol munkavállalóknak. Ez azzal az eredménnyel járhat, hogy más uniós országba célszerű a céget elköltöztetni. Az EU-tagság nemcsak a közös piachoz való hozzáférést jelenti, hanem nagyobb külföldi piacokhoz is, például az EU 1997 óta szabadkereskedelmi megállapodást kötött Koreával, Chilével, Mexikóval és Dél-Afrikával. Az nem elég világos, hogy a UK-nak ezen

11 CHRYSOLORAS, Nikos – STEARNS, Jonathan – ROSS, Timothy: *As May Beats a Path to Brexit, EU Opens Door for U.K. Return*. Bloombergquint, 2018.01.18. <https://www.bloomberg.com/news/articles/2018-01-17/as-may-beats-a-path-for-eu-exit-eu-opens-door-for-u-k-s-return> (2018. 03. 10.)

12 DICKINSON, Andrew: *Back to the Future - the UK's EU Exit and the Conflict of Laws*. *Oxford Legal Studies Research Paper*, 2016/35, 3.

13 The consequences of Brexit for commercial contracts (Beszélgetés David Bowdennel és Ben Hollanddal). *Lexis®PSL Commercial*, 2015. augusztus 26., <http://www.ewriter.eu/publishedWorkByYearDev.php?year=2015> (2017. 05. 10.)

14 The consequences of Brexit for commercial contracts... i. m.

egyezmények alapján joga lesz-e a továbbiakban folytatni a kereskedelmet a fenti országokkal vagy sem. Ez attól is függ, hogy az egyezményekben az aláíró országok az EU tagállamaiként vagy önállóan, független országgént vesznek-e részt. Ha az Egyesült Királyság már nem lesz tagja az Uniónak, nem valószínű, hogy tud csatlakozni ezekhez a megállapodásokhoz.¹⁵ Ha lesz megállapodás az Egyesült Királyság és az EU között, akkor kérdés lesz az is, hogy milyenek lesznek a feltételei. Az EUSz 50. cikk (2) bekezdése ír arról, hogy az Unió tárgyalásokat folytat a kilépő állammal és szerződést kötnek a kilépésre a jövőbeni kapcsolatokra is tekintettel. Ebben a megállapodásban lehet tisztázni, hogy az EK-t mennyiben engedik az EU piacaira. Az Unió és az EK kapcsolata lehet a *soft brexit*, amely esetén bizonyos meglévő jogi keretrendszer rögzítve lesz. A másik lehetőség, a *hard brexit*, amely esetében nem lesz semmilyen mély és különleges kapcsolat (deep and special relationship) (ahogyan May az Unióhoz intézett hivatalos levelében a Brexit megkezdéséről írta) és gyakorlatilag az EK megállapodás nélkül hagyja el az Uniót. Az angolok többször használták a *global reach* (globális elérhetőség) kifejezést, amelynek leginkább a kereskedelemben van relevanciája. Korábban az USA-jog nemzetközi területen kívüliségét fogalmazták meg vele. Az EU esetében egy sok országban szabályt exportáló nemzetközi szereplőt azonosítanak vele, az uniós normák, amelyeket más országok, egyesületek és szervezetek átvesznek, mint alkotó magas minőséget jelentenek.¹⁶

Az angol jog támogatást kap úgy is, hogy az angol nyelv a jogi életben *lingua franca*-ként nyilvánul meg, például akkor, amikor nemzetközi szerződéseket hoznak létre a segítségével. Az angol bíróságoknak magas presztízsük révén a nemzetközi életben is fontos szerep jut, számos nemzetközi közjogi, vagy kereskedelmi jogi esetben járnak el. Vannak arra is jelek, hogy az angolnak, mint az EU egyik hivatalos nyelvének státusza megváltozik, illetve esetleg a német és a francia nyelvek előre fognak törni. Richards utal arra, hogy egyes európai tudósok szeretnék a szerződési jogot is Európa-szerte harmonizálni, amely esetében azt találják a legfontosabb érvnek, hogy határokon átívelő mód nyílik a kereskedelemre és ez megkönnyíti az üzleti tranzakciókat. Megjegyzi ugyanakkor, hogy a feleknek megvan a lehetőségük arra, hogy a szerződésben jogot kössenek ki, és az angol jog a nemzetközi kereskedelmi szerződések kedvence. Ezért szerinte az EU-ból való kilépés esetén az angol jogot nem

15 LANG, Andrew: The Consequences of Brexit: Some Complications From International Law. *LSE Law: Policy Briefing Paper*, 2014/3, 1-4.

16 FAHEY i. m. 18.

fogja fenyegetni semmi, hogy feladja a korábbi pozícióit.¹⁷

Érdekes, hogy a gyakorlatban a Brexit jelei már konkrét jogügyletekben is megmutatkoztak, például egy szingapúri pénzügyi intézmény – a United Overseas Bank – kijelentette, hogy nem fog hitelezni londoni ingatlan vásárlása esetén.¹⁸ Ebben a döntésben szerepet játszik, hogy a font árfolyama bizonytalanra vált, illetve az ingatlanok értéke is csökkenhet a jövőben.

2. A nemzetközi magánjogi rendeletek

Az EU-ban hatályos nemzetközi magánjogi szabályok a Róma I¹⁹ és Róma II²⁰ rendeletekben találhatók meg. A két rendelet egyaránt foglalkozik a szerződéses és nem szerződéses kötelmi viszonyokkal. Ha az Egyesült Királyság kilép az Unióból, akkor ezeknek a hatása elvileg megszűnik a Királyságban. Viszont mivel az Unióban továbbra is hatályban marad a fenti nemzetközi magánjogi rendszer, a tagállami bíróságok továbbra is alkalmazzák az irányadó szabályokat. Az EK-nak a kilépés után több lehetősége van arra, hogy a saját nemzetközi magánjogi rendszerét kialakítsa. Elképzelhetőnek tartják a tudósok és a Bar Council, hogy az Egyesült Királyság egyoldalúan fogadja el a Róma I és Róma II rendeleteket²¹ (ez a megoldás persze jogi egyenetlenségek kialakulásához vezethet egy idő után). A Brexitre vonatkozó törvényben, a withdrawal Bill-ben is benne van ez az elképzelés [European Union (Withdrawal) Bill 2017, 3. szakasz].²² További megoldás, hogy az Európai Unió jogalkotását megelőző Egyesült Királyságbeli törvényeket léptetik újra életbe, például a Private International Law (Miscellaneous Provisions) Act-et 1995-ből. Harmadik megoldásként pedig hogy egy teljesen új rendszert vezethetnek be.²³ Lehet

17 RICHARDS, Paul: *Law of Contract*. Abingdon, Routledge, 2017, 13.

18 RODIONAVA, Zlata: Singapore United Overseas Bank suspends loan applications for London properties after Brexit *Independent*, 2016.06.30, <http://www.independent.co.uk/news/business/news/singapore-united-overseas-bank-brexit-london-property-eu-referendum-house-prices-uob-a7110516.html> (2017. 05. 30.)

19 Az Európai Parlament és a Tanács 593/2008/EK rendelete (2008. június 17.) a szerződéses kötelezettségekre alkalmazandó jogról (Róma I.).

20 Az Európai Parlament és a Tanács 864/2007/EK rendelete (2007. július 11.) a szerződésen kívüli kötelmi viszonyokra alkalmazandó jogról.

21 FAHEY i. m. 22.

22 POESEN, Michiel: EU-UK civil judicial cooperation after Brexit: Challenges and prospects for private international law, 2nd LERU Brexit Seminar Leuven, 2017. november 17-18., 9. https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3073881 (2018. 03. 10.)

23 SPELLER, Sarah: „Brexit”: what might it mean for contracts and disputes? *CMS Law-*

esetleg egy korábbi nemzetközi egyezményhez nyúlni (Róma Konvenció), bár a Róma I rendelet 24. cikkelye kimondja, hogy a korábbi rendszert (Róma Konvenciót) fogja a tagállamokban leváltani. Ha az EK elhagyja az Uniót, akkor ez az előírás már nem lesz rá kötelező. A Róma Konvenció azért kevésbé valószínű, hogy fel fog éledni, mert az *acquis* része, és így az EU tagsághoz kapcsolódik. A Brüsszeli Konvenció továbbra is hatályban maradhat azért is, mert ebben a multilaterális szerződésben az EK az egyik szerződő fél, függetlenül az EU tagságától. Viszont az EK úgy ratifikálta a Brüsszeli Konvenciót, mint az *acquis* részét.²⁴ Végül az is lehetőségként merül fel, hogy az EK nem csatlakozik semmilyen nemzetközi szerződéshez és rábízta magát a nemzetközi alapelvek által kialakított gyakorlatra. Viszont ez utóbbi esetben meglehetősen nagy bizonytalanság alakulna ki, hogy egy tagállam miként tudna kezelni olyan joghatósági megállapodásokat, amelyekben az angol bíróságokat részesítenék előnyben. Ide tartozik az a kérdés is, hogy az angol jognak a speciális jogintézményeit (mint például az *injunction*-t vagy a *declaration*-t, ahol az előbbi egy *equity* jogorvoslat, amely a bírósági végzés alapján az egyik felet valaminek a megtételére vagy meg nem tételére kötelezi, az utóbbi pedig a bíróság egy előzetes ítélete, amelyben egy peres fél azt kérheti a bíróságtól, hogy adjon határozatot az egyik fél jogáról vagy kötelezettségéről) elismerik-e más tagállamok.²⁵ További lehetőség lenne a Lugano-rendszer alkalmazása. Azonban a Lugano II²⁶ alkalmazhatósága Nagy-Britanniában meg fog szűnni, éppen azért, mert már nem lesz EU tag. A Lugano I²⁷ Konvenciót használni is nehézkes lehet, mert a Lugano II 69. cikkelyének (6) bekezdése szól arról, hogy leváltja a Lugano I Egyezményt,

Now, 2016.05.19. <http://www.cms-lawnow.com/ealerts/2016/05/brexit-what-might-it-mean-for-contracts-and-disputes> (2016. 07. 20.)

24 POESEN i. m. 3.

25 SPELLER i. m.

26 Convention on jurisdiction and the enforcement of judgments in civil and commercial matters signed in Lugano on 30 October 2007 and published in the Official Journal on 21 December 2007 (L339/3).

“2007 végén egyezményt írtak alá a joghatóságról, valamint a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról azzal a céllal, hogy a határozatok mozgásának azonos szintjét éri el az Európai Unió (EU) tagállamai és Svájc, Norvégia, valamint Izland között. Hatályba lépésével a polgári és kereskedelmi ügyekben a joghatóságról, valamint a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról szóló Luganói Egyezmény helyébe lép. Bizonyos feltételekkel más EU-n kívüli országok is csatlakozhatnak az új egyezményhez (forrás: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/HTML/?uri=LEGISSUM:l16029&from=EN>)

27 Convention of 16 September 1988 on jurisdiction and the enforcement of judgments in civil and commercial matters,

ebből valószínűsíthető, hogy az meg is szűnt. Az is egy lehetőség, hogy az EFTA-n keresztül a UK csatlakozik a Lugano II Konvencióhoz, mint EFTA tag, viszont a többi EFTA tagnak ezt el kell fogadnia. Esetleg a Konvenció 70, (1), (c) és 72 cikkelyek alapján lehetne egy harmadik csatlakozó állam.²⁸

2015. augusztus 17. óta hatályban van az EU új szabályozása öröklés esetére (Brüsszel IV).²⁹ A szabályozást arra tervezték, hogy az ingatlan öröklésére vonatkozó különböző szabályokat az európai tagállamokban egyesíteni tudják. Az Egyesült Királyság, hasonlóan Írországhoz és Dániához, a teljes harmonizációt választotta. A jogszabály eredeti célja az volt, hogy az európai állampolgárok képesek legyenek választásra a saját nemzeti joghatósági jogaira vonatkozólag (például, ha egy másik tagállamban van tulajdonuk). Bunker utal arra, hogy ha az Egyesült Királyság kilép az Unióból, akkor a rendelet szerint harmadik államnak fog minősülni, mint pl. az USA. A rendeletet nem lesz kötelező alkalmazni az EK-ban. Ha kimarad belőle, akkor viszont számolnia kell azzal, hogy az angol öröklési jog választásának esélye csökkenni fog, több adót is jelenthet, illetve ennek kapcsán lényeges lenne a kettős adóztatásról szóló egyezményeket kötnie.³⁰

A joghatóság mellett másik kérdésként merül fel, hogy miként kezeljék a külföldi ítéletek elismerését és végrehajtását. Természetesen ezt a kérdést is annak fényében lehet megválaszolni, hogy az Egyesült Királyság milyen joghatósági megállapodást köt, illetve milyen rendszerhez fog csatlakozni. Ugyanakkor például az angol bíróságok sem fogják automatikusan végrehajtani az EU tagországokból származó ítéleteket. A végrehajtásuk alapját a common law szabályok fogják képezni és azt jelenti, hogy lassabb, drágább és bizonytalanabb eljárások lesznek.³¹ Az EK például a Hague Convention on Choice of Court Agreements-hez (2005. június 30.) (A joghatósági megállapodásokról szóló Hágai Egyezmény) tudna csatlakozni, amely biztosítaná az ítéletek elismerését és kikényszerítését. A nemzetközi kereskedelmi arbitrázs kerete is megfelelőnek bizonyulhatna [The New York Convention on the Recognition and Enforcement of Foreign Arbitral Awards (New York, 1958) (the New York Convention)].³²

28 POESEN i. m. 8.

29 Regulation (EU) 650/2012 on jurisdiction, applicable law, recognition and enforcement of decisions and acceptance and enforcement of authentic instruments in matters of succession and on the creation of a European Certificate of Succession. Also known as the EU Succession Regulation.

30 BUNKER, Helen: *Brexit: what this means for Private Law*. 2016. június 24.

<https://www.blakemorgan.co.uk/training-knowledge/features-and-articles/brexit-what-means-private-law/> (2017. 05. 10.)

31 SPELLER i.m.

32 LEHMANN, Matthias – D'SOUZA, Nihal: What Brexit Means for the Interpretation and

3. Az irányelvek szerepe

Az Európai Unió a hatvanas évektől kezdve több magánjogi jellegű irányelvet bocsátott ki, és ez a trend fokozottabbá vált a 80-as évektől kezdve. A magánjogi jellegű irányelveket a közös jog elérésének céljából hozzák létre, a hivatkozási pont az, hogy a szabályok harmonizálása a közös piac gazdasági fejlődését, valamint a határokon átvéelő kereskedelmet fogja elősegíteni. Mivel a közösségi hűség értelmében a tagállamoknak kötelező átvenni az irányelvi normákat, ha az Egyesült Királyság kilép az Unióból, akkor valószínűsíthető, hogy az új irányelvi normákat nem fogja a saját jogába integrálni. Viszont Svájc példája számos ponton bizonyítja, hogy egy nem EU tagállam számára is járható út, ha uniós jogszabályokat vesz át, akár azért, mert szeretné fenntartani a kapcsolatokat az Unióval, akár a szabályozási modellek alkalmassága miatt.

Valószínű, hogy az angol jogalkotó ezután is követni fogja, hogy milyen törvényhozás zajlik az Európai Unión belül. Elképzelhető, hogy amennyiben az Unió olyan jellegű szabályt fog alkotni, amely a EK-nak is kedvező, akkor az adott szabályt átveszi az angol jogalkotó, még ha esetleg hozzá is kell igazítani az angol jogi környezetet. Az EU jogalkotási kérdései nem maradnak csak a tagállamok belső ügyének, hanem meglehetősen nagy hatással vannak a világ többi részére, ezt Brüsszel-effektusnak is nevezik.³³ A 99/44/EK irányelvben a fogyasztói adásvételi garanciákról szóló részt áruk előállításával foglalkozó amerikai vállalatoknak, mint például az Apple-nek,³⁴ is el kellett ismerniük és alkalmazniuk. A társult államok számára még nem kötelező átvenni az irányelvet, de gyakran mégis ezt teszik, illetve az autonóm átvétel is lehetséges.³⁵ Az EU jog hatásait láthatjuk például az amerikai jogban is, például a GMO-szabályozás, az adatvédelmi szttenderdek és kémiai biztonsági szabályok tekintetében. Sőt olyan formában is, hogy EU jogot (környezetvédelmi jog) illesztettek be például Kalifornia, Boston és Maine államok jogrendszerébe. Fahey felhívja a figyelmet, hogy ez bizonyos kellemetlenségekkel is jár az EU számára, mert az

Drafting of Financial Contracts. *Butterworths Journal of International Banking and Financial Law* 2017, 32 (2), 103.

33 Id. bővebben: BRADFORD, Anu: The Brussels Effect. *Northwestern University Law Review*. 2012, 107, 1-68.

34 I. bővebben: DJUROVIC, Matejka: The Apple Case: The Commencement of Pan-European Battle Against Unfair Commercial Practices. *European Review of Contract Law*, 2013, 253.

35 CHURCH, Clive H.: *Introduction* In: Clive H. Church (szerk.) *Switzerland and the European Union: A Close, Contradictory and Misunderstood Relationship (Europe and the Nation State)*. Abingdon on Thames, Routledge, 2007, 9.

EUSz 11 (3) cikkelye kinyilvánítja, hogy az EU-nak (a Bizottságnak) kötelezettsége konzultálnia a harmadik felekkel, akikre az EU jog hatást gyakorol. A fentiek azt is mutatják, hogy az EK nem tud teljesen elzárkózni az uniós normáktól és amennyiben normális kapcsolatot akar az Unióval, akkor szüksége van arra, hogy rengeteg normát illesszen továbbra is az angol jogba.³⁶

Bár a tagállamok nem mindig pontosan és gyorsan reagáltak az irányelvi szabályok átültetésére (és nem mindig aratott közöttük maradéktalan elismerést az Unió törekvése újabb normák kibocsátására), az angol kormányzat igyekezett a legutóbbi időben az uniós normákat minél megelőzőbben implementálni a saját jogrendszerébe, amire jó példa a 2011/83 irányelv a Consumer Rights Directive-ről (CRD). Az angol kormányzat elfogadta a Bizottság álláspontját, miszerint a CRD-nek kettős funkciója van: egyrészt a fogyasztóvédelem, másrészt a vállalkozások versenyképessége.³⁷ Giliker³⁸ hangsúlyozza, hogy a maximum harmonizációs irányelv céljait nehéz elérni, ezzel függ össze, hogy a 2011/83. irányelv [Fogyasztói jogok irányelve, angolul: Consumer Rights Directive (CRD)] csak nagyon korlátozott jogi kérdéseket kívánt szabályozni, amely viszont a jogszabály eklektikus megjelenéséhez vezetett. Giliker³⁹ kifejti, hogy az angol pontosság, amivel a kormányzat átvette a CRD-t, nem jelenti azt, hogy a jövőben is hasonló módon kész lenne akár a sokkal ambiciózusabb harmonizált Európai Szerződési Jog-ot (ESZJ) beilleszteni az angol jogrendbe. Az angol igazságügyi miniszter kinyilvánította, hogy a ESZJ és a CESL túlságosan ambiciózus javaslatok, amelyeket nem feltétlenül fogadnak szívesen.⁴⁰ Az angol jogalkotó kifejti, hogy az irányelvek átvételénél el kell kerülni a túlimplementációt. A jogszabály sikere függ a tagállami átültetési gyakorlattól. Az angolok például kibocsátottak egy öt pontból álló irányító és egy nyolc pontból álló működtési alapelv-listát, hogy megkönnyítsék az EU jog átvételét és működtetését.⁴¹

36 FAHEY i. m. 20-21.

37 http://ec.europa.eu/justice/consumer-marketing/rights-contracts/directive/index_en.htm. (2018. 03. 20.)

38 GILIKER, Paula: *The Transposition of the Consumer Rights Directive into UK Law: Implementing a Maximum Harmonisation Directive*. (November 12, 2014). <http://ssrn.com/abstract=2523330> (2018. 03. 10.) 8.

39 GILIKER i. m. 16-17.

40 *A Common European Sales Law for the European Union – A proposal for a Regulation from the European Commission – The Government Response* (Ministry of Justice, November 2012) 5.

41 <https://www.gov.uk/government/publications/guiding-principles-for-eu-legislation> (2018. 03. 10.)

Az angol jog számos esetben az irányelvek kapcsán az úgynevezett opt out-megoldást (kibújás) választotta, amely során csak a fontosabb és teljesen kötelező szabályokat vezette át az angol jogrendbe. A fogyasztói jogban, ahol gyakran nagy mennyiségű kötelező normát is lehet találni, az opt out megoldás problémás lehet. Ez volt a helyzet a 93/13 irányelvvel is, amellyel kapcsolatban az angol kormányzat nem próbálta meg, hogy az angol jogban honos UCTA 1977 törvénnyel hozza szinkronba a hasonló karakterű normákat. Viszont a két rendszer inkonzisztens volt, és ugyanarra a területre nézve sok párhuzamos szabályt tartalmazott. Ráadásul, hiába a hasonló szabályozási terület, a két jogszabály eltérő nyelvezetet és koncepciót is használt. A párhuzamos gyakorlat és az átültetés nem megfelelő volta számos akadémiai bírálatot váltott ki, illetve két Law Commission jelentést is, amelyben a reform szükségességéről értekeztek.⁴² Beale úgy írta le az egész átvételi eljárást, mint az angol jog intézményi hibáját.⁴³ A Consumer Rights Act (2015) ezt a hibát kívánta megszüntetni.

Sok EU irányelvet elfogadtak és az angol jog része lett elméletben, viszont különböző szintű megdöbbenés követte azt, ahogyan az átültetett uniós jogszabályok megvalósultak. Ezekhez tartozik a Markets in Financial Instruments Directive (2004/39/EC, MIFID), a Solvency II irányelv (2009/138/EC), és a Prospectus irányelv (2003/71/EC).⁴⁴

Érdekes gondolat a különböző irányelvek átvételének lehetősége a Brexit után, ha hasonló angol szabály már létezne. Például az építési hitelekről szóló irányelvet (Mortgage Credit Directive, 2014/17/EC) az EK 2016. március 16-án implementálta, viszont a HM Treasury (Pénzügyminisztérium) fűzött hozzá egy véleményt (consultation paper), amelyben kifejtette, hogy az angol kormányzat nem gondolja, hogy ezen irányelvnek további előnye lenne az EK fogyasztóira nézve, mivel az angol jogban már létezik egy felügyelet, a FCA (Financial Conduct Authority – Pénzügyi irányító hatóság), és a kialakított

42 Law Commission and Scottish Law Commission (Law Com no 292) (Scottish Law Com no 199), *Unfair Terms in Contracts* (Cm 6464, 2005); Law Commission and Scottish Law Commission, *Unfair Terms in Consumer Contracts: a new approach? Issues Paper* (HMSO, 2012).

43 BEALE, Hugh: The impact of decisions of the European courts on English contract law: The limits of voluntary harmonization. *European Review of Private Law*, 2010/18., 501., 516.

44 Slaughter and May által adott elemzés: Brexit essentials the legal and business implications of the uk leaving the eu (<http://www.slaughterandmay.com/media/2535439/brexit-essentials-the-legal-and-business-implications-of-the-uk-leaving-the-eu.pdf>) 4. (2017. 03. 10.)

rendszer a hitelfelvevőkre nézve magas védelmi szintet biztosít. Az átvétel viszont rengeteg költséget jelent az EK iparára. A véleményből is érezhető, hogy az angol kormányzat nem mindig üdvözöli lelkesen az EU-s megoldásokat. A kilépés után az angol jogalkotó az uniós normáknak csak egyes elemeit veheti át, illetve csak részletmegoldásokat igyekeznek felhasználni az *acquis*-ból.⁴⁵

4. Egyes magánjogi területek

4.1. Szerződésekkel kapcsolatos kérdések

A szerződésekkel kapcsolatban meg kell jegyezni, hogy számos megállapodás tartalmazhat olyan normát, illetve olyan kötelezően előírt adminisztratív szabályt (pl. fogyasztóvédelemre, adatvédelemre vonatkozólag), amelyek alkalmazását az EK-ban a kilépést követően át kell tekinteni, hogy mennyiben lehet őket továbbra is alkalmazni. Érdeemes megvizsgálni azt is, hogy egyáltalán uniós vagy angol jogi relevanciájuk van-e.⁴⁶ Az adatok kezelésének kérdése a szerződésekben uniós kérdés, és ezen terület szabályozása is uniós alapokon nyugszik, l. a 95/46/EC irányelvet. Ezt az angol jog az 1998-as adatvédelmi törvényben vette át (Data Protection Act). Ha az EK a kilépést választja, akkor az adatvédelem kapcsán nem lenne egyszerű helyettesíteni, vagy felváltani az 1998-as törvényt. Ez azért van, mert a törvény egy 1981-es konvenciót⁴⁷ követ, amely az egyének védelméről szól az automatikusan feldolgozott személyes adatokkal kapcsolatban. Így az EK-nak lehet ugyan az a módszere az EU-s jogszabályokkal kapcsolatban, hogy a számára előnyösöket veszi át, de például ebben az esetben egy nemzetközi egyezményről van szó, amely kapcsán nem lehet eltérés és nem lehet egyéni módon szabályozni.⁴⁸

Ezen kívül fel kell készülniük a cégeknek arra, hogy kilépés esetére a szerződések újratárgyalhatóak legyenek (*force majeure-re* (vis maior) hivatkozva). Bár nem valószínű, hogy a szabályozás drasztikusan változna, mivel az Egyesült Királyságban számos pénzügyi és kereskedelmi központ található (the City, London Stock

45 The consequences of Brexit for commercial contracts (Beszélgetés David Bowdennel és Ben Hollanddal). *Lexis®PSL Commercial* <http://www.ewriter.eu/publishedWorkByYearDev.php?year=2015> (2017. 03. 10.)

46 DEWAR, Mark – MEENTS, Jan Geert: *Brexit: Impact on long term commercial contracts*. <https://www.dlapiper.com/en/uk/insights/publications/2016/05/brexit-implications-for-commercial-contracts/> (2017. 03. 10.)

47 Convention for the Protection of Individuals with regard to Automatic Processing of Personal Data Details of Treaty No.108 1981.

48 The consequences of Brexit for commercial contracts... i. m.

Exchange, nemzetközi bankok, cégek, ügyvédi irodák és biztosítók), amelyek vezető szerepe kötődik a jelenlegi szabályokhoz.⁴⁹ A szerződések kapcsán három probléma kaphat szerepet: egyrészt a jogválasztás kérdése, amely nemcsak a kereskedelmi, hanem az összes szerződés kapcsán lehetséges probléma, másrészt, hogy hogyan fogják a létező szerződéseket értelmezni (mely jog alapján), harmadrészt, hogy megszűnhet-e a szerződés éppen a Brexit miatt.⁵⁰ Érdekes a cégek hozzáállása a jogválasztást illetően is, a nemzetközi kereskedelmi tevékenységükben. Egyrészt persze lehet fenyegetés is a Brexit, ezért kevesebb cég választhatja az angol jogot, viszont vannak olyan jellegű elméletek is, amelyek szerint a szerződő felek továbbra is az angol jog mellett tesznek voksot a határokon átvélt kereskedelem kapcsán. Az angol jogot a kontinentális országokban úgy ismerik el, mint átfogó és tisztességes rendszert a kereskedelmi kapcsolatokban. Az angol bíróságoknak nemzetközi szinten is jó a hírük az eljárási sebességet és a tisztességet tekintve az összes pereskedő fél vonatkozásában, akiknél nem veszik számításba a nemzetiségüket sem, ez ellentétes például az USA egyes államaiban tapasztalható gyakorlattal, ahol gyakran kiütköznek a peres felek között a hazai pálya előnyei. Az angol jog pozitívumai közé tartozik még az is, hogy az English High Court döntéseit, ítéleteit és rendelkezéseit a világon bárhol tisztelettel fogadják és ki is kényszeríthetők. Ugyanakkor a korábbi gyakorlat azt is mutatja, hogy a nemzetközi cégek jogválasztási döntései nem függték attól, hogy a UK az unió része-e vagy nem. Évszázadok kereskedelmi gyakorlata alakította ki az angol jog alapelveit, amelyeknek egy nagyon erős kereskedelmi jellegű szemlélete alakult ki.⁵¹

A második kérdés kapcsán elmondhatjuk, hogy az angol jogban kiváltképp fontos a szerződések (és a jogszabályok) értelmezése. A meglévő szerződésekben is felmerülhetnek értelmezni való kérdések, például azzal kapcsolatban, hogy egy adott rendelkezés miképpen tesz eleget az EU egy adott területe jogalkotásának, jogválasztás esetén (amennyiben az angol jog választásra kerül), hogyan kell értelmezni a jogot, amikor a szerződés megkötésekor az ország még az EU tagja volt, viszont amikor a szerződéses teljesítés történik

49 BEASTALL, Jonathan: *BREXIT: Companies should act now to future-proof contracts*. <http://www.out-law.com/en/articles/2016/april/brexit-companies-should-act-now-to-future-proof-contracts/> (2017. 05. 10.)

50 SPELLER, Sarah: „Brexit”: *what might it mean for contracts and disputes?* CMS Law-Now 2016.05.19. <http://www.cms-lawnow.com/ealerts/2016/05/brexit-what-might-it-mean-for-contracts-and-disputes>

51 The consequences of Brexit for commercial contracts (Beszélgetés David Bowdennel és Ben Hollanddal). Lexis®PSL Commercial on 26 August 2015 (<http://www.ewriter.eu/publishedWorkByYearDev.php?year=2015>)

már nem, és végül ha az ország kilép, akkor az EU jognak milyen értelmezést kell tulajdonítani.⁵²

A harmadik kérdés esetén szükséges pár dolgot tisztázni. Először is, milyen megfontolásból akarná egy cég megszüntetni a tevékenységét, és miért mondaná fel a szerződését, akár a Brexitre hivatkozva. Nyilvánvaló, hogy a felmondásban az a tény szerepet játszhat, hogy egy szerződést korlátlan vagy korlátozott időre hoztak létre.⁵³ A szerződések megszüntetésében szerepet kaphat az is, hogy a kereskedelmi jellegű szerződéseket érdemes-e fenntartani. A kérdés megítélésében jelentősége van annak is, hogy milyen felek között jött létre a megállapodás. Tényleges jelentősége és hivatkozási pontja a Brexit-nek ott lesz, ahol egy angol jogalany (természetes vagy jogi személy) köt szerződést egy másik EU-s tagállam jogalanyával. Ha a Brexit olyan hatással járna, hogy a felek nem éreznék azt számukra előnyösnek, akkor igyekeznének mentesülni a szerződéses kötelezettségek alól. A Brexit esetén elsősorban azt kell vizsgálnunk, hogy az adott szerződésben lehetséges-e az ilyen menekülés, például szerepel-e ilyen kikötés, avagy sem. Ha nincs ilyen rendelkezés a szerződésen belül (terminate on notice – felmondás előzetes jelzés alapján), akkor a feleknek meg kell vizsgálniuk, hogy a különböző szerződésekre vonatkozó előírások közül különösen a vis majorra (force majeure), vagy a material adverse change (l. lent) esetére milyen szabályok vonatkoznak. További megoldás lehet, és ez a common law-beli általános szerződésjogi előírásokhoz vezet el, hogy a szerződés frustrated⁵⁴ vagy illegal.⁵⁵ Ez abban az esetben képzelhető el, ha a szerződés teljesítése függ az európai további jogalkotástól. Megjegyezzük, hogy legegyszerűbb ebben a formában a szerződés további teljesítése alól mentesülni, ha a szerződést a felek fel tudják bontani és meg tudnak egymással egyezni. Ugyanakkor ennek a megállapítása nem általános, csak akkor lehetséges, ha egy esemény megakadályozza a kötelezettség teljesítését, vagy megfosztja mindkét felet a szerződés végrehajtásának érdekétől. Ilyen lehetőség azonban

52 SPELLER, Sarah: „Brexit”: what might it mean for contracts and disputes? CMS Law-Now 2016.05.19. <http://www.cms-lawnow.com/ealerts/2016/05/brexit-what-might-it-mean-for-contracts-and-disputes>

53 The consequences of Brexit for commercial contracts (Beszélgetés David Bowdennel és Ben Hollanddal). Lexis®PSL Commercial on 26 August 2015 (<http://www.ewriter.eu/publishedWorkByYearDev.php?year=2015>)

54 Frustrated Contracts Act 1943.

55 Napier v The National Business Agency (1951): egy munkavállalónak a munkaszerződésével kapcsolatos jogvitában a bíróság megállapította, hogy a szerződés egésze illegális és nem lehet alkalmazni.

ritka. Sok hosszabb időtartamra kötött szerződés az angol jogban tartalmaz hardship, vagy force majeure feltételeket. A kontinentális jogok egyébként sokkal inkább képesek reagálni arra (illetve sokkal inkább elfogadóak olyan esetekben), ha külső körülmények változása miatt szükségessé válna a szerződés módosítása.⁵⁶ Mivel egyik fél sem tehető felelőssé azért, mert a szerződés gyakorlatilag megszűnt, ezért a szerződést kötő felek szabadulnak bármilyen további kötelezettség alól. És azért mert egyik fél sem tehető felelőssé, nem lehetséges kártérítést sem követelni (a másik fél nem teljesítése miatt), mindegyik félnek saját magának kell a károkat viselnie (the loss lies where it falls).⁵⁷ Ha meglévő szerződésről van szó, akkor Brexit esetén a *frustration* jogintézménye alkalmazható. *Frustration*-ról akkor beszélhetünk, ha ...egy szerződési kötelezettség teljesítése lehetetlenné válik, mert azok a körülmények, amelyek között teljesíteni kellene, szélsőséges mértékben különböznek attól, amelyben a szerződés létrejött. („...a contractual obligation has become incapable of being performed because the circumstances in which performance is called for would render it a thing radically different from that which was undertaken by the contract) [*Davis Contractors Ltd v Fareham Urban District Council*, (1956), Lord Radcliffe]. Viszont ezt a jogintézményt nagyon megszorító módon értelmezik, ha valamilyen közbelépő esemény miatt a szerződéses kötelezettségek teljesítése lehetetlenné válik, vagy éppen a felek elveszítik az összes érdeküket teljesíteni azt.⁵⁸

A szerződések kapcsán van arra is mód, hogy a felek *force majeure* (*vis major*, vagy *act of God*, amely arra utal, hogy emberi közrehatás nem játszott szerepet) feltételt kössenek ki, amelyet Brexit esetén lehet alkalmazni. McKendrick kifejezi, hogy ugyan nincsen általános doktrínája a *force majeure*-nek, de ezt a felek gyakran így használják a szerződésekben.⁵⁹ Viszont kérdés, hogy a Brexit ténylegesen elháríthatlan külső ok-e, amelyre egyik fél képes hatást gyakorolni. Lehet alkalmazni a *hardship clauses* meghatározást, amely alternatívát jelent a *force majeure*-rel szemben, amely esetében a teljesítés teljesen lehetetlenné válik, míg a *hardship clause*-nál a teljesítés az egyik fél számára rendkívüli módon megnehezül. Meg kell állapítani, hogy a Brexit a

56 LEHMANN, Matthias - ZETSCHE, Dirk: Brexit and the Consequences for Commercial and Financial Relations between the EU and the UK. *European Business Law Review*, 2016/7, 1007-1008.

57 Covington Alert: *Brexit: The Contractual Aftershocks*. 2016. július 21 (<https://www.cov.com/en/news-and-insights/insights/2016/07/brexit-the-contractual-aftershocks>) 1-3.

58 LEHMANN – D’SOUZA i. m., 101.

59 MCKENDRICK, Ewan: *Force Majeure and Frustration of Contract*. Routledge Abingdon 2013, 7-8.

referendum előtt nem látszott valószínűnek, ezután viszont azt kell bizonyítani, hogy a szerződés teljesítése az egyik fél részére túlságosan nehezzé válna.⁶⁰

További lehetőség, ha egy felfüggesztő feltétel kapcsán ki tudnak lépni a szerződésből a felek.⁶¹ Adott esetben egy szerződésben a felek kiköthetik, hogy milyen teendők vannak Brexit esetére, ezt alkalmazni is lehet az angol jogban. Nyilvánvaló, hogy egy Brexit kikötés esetén és a következményeket illetően is az angol jog alapján mód van eljárni és a megfelelő eljárást lebonyolítani. A Brexit jellegű kikötés esetén a legfontosabb szempont, hogy mi legyen a veszélyviseléssel, amely a Brexit esetén felmerül, vagy pedig egy olyan lehetőséget is meghatároznak a felek a szerződésben, hogy kilépés esetén a szerződést újratárgyalják.⁶² Kérdés, hogy a Brexit ténye jelentene-e material adverse change provosions-t vagy sem. A kifejezés fordítását úgy adhatjuk meg, hogy lényegi kedvezőtlen változás.⁶³ Nyilvánvaló, hogy az angol jog lesz továbbra is azokban az esetekben mérvadó, ahol egyrészt a jogválasztás kapcsán szerepet kapott, másrészt ahol magából az ügylet tényéből is ez következik.

Ha a bíróság elé kerül az ügy, hogy vajon Brexit esetén valamely félnek joga van-e felbontani a szerződést, akkor meg fogják vizsgálni a szerződéskötés kapcsán fennálló körülményeket. Ennek során kérdéseket fognak feltenni azzal kapcsolatban, hogy a Brexit előre látható volt-e, vagy pedig az ország Európai Unióban való tartózkodása a szerződés teljesítése szempontjából létfontosságú-e. Meg kell jegyeznünk azt a fontos, angol joggal kapcsolatos gyakorlatot, hogy az angol bíróságok nem kívánnak a szerződésben aktív szerepet vállalni.⁶⁴ Történelmileg az angol bíróságoknak a hajlandósága arra, hogy a feleknek megengedje, hogy eltérjenek a szerződéstől vagy újratárgyalják azt, nagyon korlátozott. Az angol bíróságok hagyományosan úgy tartják, hogy inkább fenntartói, mint pedig lerombolói a megállapodásoknak. Ha a fél vagy felek azt mutatják, hogy a megállapodásuk a Brexit következtében kevésbé jár profittal, mint korábban, nem valószínű, hogy ezen érv alapján elegendő igazolni a szerződés megszüntetését, felülvizsgálatát, vagy újratárgyalását.⁶⁵

Lehmann-D'Souza kifejti, hogy a Brexit után számos megoldás létezik a szerződéses kötelezettségek megszüntetésére, hasznos, ha a felek tájékozódnak

60 LEHMANN – D'SOUZA i. m. 102.

61 SPELLER i. m.

62 The consequences of Brexit for commercial contracts... i. m.

63 KÓNYA Judit: A nemzetközi hitelszerződés jogi aspektusai. *Hitelintézet*i Szemle, 2007, 5 (6), 496.

64 SPELLER i. m.

65 Covington Alert: *Brexit: The Contractual Aftershocks*. (<https://www.cov.com/en/news-and-insights/insights/2016/07/brexit-the-contractual-aftershocks>) (2017. 05. 10.) 1-3.

a gazdasági következményekről, s amennyiben a szerződést fel lehet bontani, ekkor a felek általában közösen viselik a következményeket. Elképzelhető, hogy a felek kikötik, hogy a szerződést a jövőben újratárgyalják, viszont kérdéses az angol jog szerint, hogy mennyiben lehet a jövőre vonatkozóan meghatározni a szerződésről való tárgyalást, mert az angol jog szerint ez túlságosan is bizonytalan, [l. a *Danny Lions Ltd v Bristol Cars Ltd* (2014) esetet]. Ha valamely olyan típusú szerződésről lenne szó, amely áruk vagy szolgáltatások terjesztésével foglalkozik, mód volna arra is, hogy úgy jelöljék meg a szerződés földrajzi hatályát, hogy a megállapodás az EU-ra vonatkozik, amelybe az EK-t is beleértik. Esetlegesen a biztosításoknál lehet két szerződést is kötni, egyet amíg EU tag az EK, illetve egyet a Brexitet követően. A feleknek is nagyon kell figyelniük jogválasztás esetén, mert a Brexit után nagyon komoly változások következhetnek be, például a fogyasztói és a munkajogban. Mód van olyan feltételt alkalmazni a szerződésben, amely stabilizációs feltételként (*stabilisation clause*) a kiválasztott jogot megfagyasztaná egy meghatározott időpontban, például a szerződés megkötésének pillanatában.⁶⁶

A szerződés felbontásának kérdése olyan szempontból is problémás, hogy maga a Brexit-et nem feltétlenül lehet előre látni (most sem, illetve meg kell jegyeznünk, hogy azt sem lehet tudni, hogy milyen feltételekkel fog megvalósulni). Alapvetően akkor lenne szükséges a szerződést módosítani, ha a Brexit úgy jönne létre, hogy a szerződésben szereplő felek jogainak és kötelezettségeinek jelentős változását eredményezi.⁶⁷

Érdekes az a kérdés is, hogy vajon hogyan alakul az új szerződések megkötésére vonatkozó gyakorlat. Nyilvánvaló, hogy a jövőben azokkal a jogszabályokkal és helyzettel kell együtt élni, amelyek a Brexit esetén a gazdasági, politikai és jogi környezetet alakítják. Viszont szerződések megkötésére vonatkozó tárgyalások jelenleg is zajlanak, és például a szerződések értelmezésénél a releváns európai joggyakorlattól nem lehet elvonatkoztatni, a megkötött szerződéseket ennek tükrében kell értelmezni. A feleknek esetleg a megkötni kívánt szerződésben ki kellene kötniük, hogy amennyiben az Egyesült Királyság távozik az Európai Unióból, akkor a szerződést meg lehet szüntetni, vagy a másik lehetőség, hogy maga a Brexit mellett történő voksolás *force majeure*-nek (*vis maior*) számít,⁶⁸ és így van mód a szerződés felmondására, vagy közös akarattal történő megszüntetésére.

Ha a különböző szerződéstípusokat vizsgáljuk meg, akkor a leginkább a munkaszerződéseknél képzelhető el, hogy a Brexit azt eredményezné, hogy

66 LEHMANN – D'SOUZA i. m. 103.

67 LEHMANN – ZETZSCHE i. m. 1007-1009.

68 SPELLER i. m.

felbontják. Például előidéződhet, hogy a Brexit-tel az a típusú munkakör, amelyet a munkavállaló végzett, többé már nem lenne szükséges. Jó példa erre a különböző uniós intézmények, amelyek Londonban találhatóak, pl. az European Banking Authority (EBA), vagy az European Medicines Agency (EMA), ill. az European Investment Bank (EIB). A Brexitből következik, hogy az ott dolgozók egy részének szűnhet meg a munkája, de nyilvánvaló, hogy az intézmények továbbra is folytatják a működésüket, csak olyan államban, amely továbbra is az EU tagja marad. Azonban bizonyos szerződéses kötelezettségek eltérhetnek a különböző szerződésekben, illetve kérdés, hogy eleve milyen típusú kötelezettségről van szó. Például, ha egy angol repülőtérszolgáltató, amely elveszíti a liszenszét, hogy az EU-ban szabadon végezzen utasszállítást, leépítést fog kezdeményezni, de csak akkor, ha az adott személyzetet nem tudja más repülésekre is felhasználni. Azért, mert egy munkavállalónak brit állampolgársága volna, nem jelenti azt, hogy a szerződést fel kell neki mondani(a).⁶⁹

4.2. Fogyasztóvédelem

Nyilvánvaló, hogy az angol jogban a fogyasztói jog nagy része (a szerződési jog egy része is) az EU-ból származik, ezt a jelenséget például a Consumer Rights Act-ben (2015) is tetten érhetjük. Az egyik fő kérdés, hogy vajon a fogyasztók jogait és a kereskedők kötelezettségeit illetően mennyiben lesz változás, ha bekövetkezik a Brexit. Jelenleg az EU a fogyasztóvédelem magas szintjét kívánja biztosítani. A kilépést követően az angol Parlamentnél lesz minden olyan eszköz, hogy amennyiben szükséges, a meglévő törvényeket érvénytelenítse, vagy megváltoztassa.

A kiindulópont az, hogy számos előírás már az angol jog része, illetve számos EUB, illetve angol bírósági ítélet is alakítja a jogi tájat. Augenhofér utal a tisztességtelen kikötések irányelvére, ahol az angol jogban nem kis vitát váltott ki, hogy miképpen kell értelmezni a jóhiszeműséget. Ennek során felmerült az anyagi tisztességtelenség vizsgálata megoldásként, míg mások az anyagi és az eljárási tisztességtelenséggel azonosították a fogalmat, illetve ismerős megoldásként tekintettek rá a *reasonableness* (ésszerűség) jogintézménye miatt. Az EU jog egyik legnagyobb hatását jelentette a jóhiszeműség megjelenése, ennek következtében az angol szerződési jogászok összehasonlító joggal kezdtek el foglalkozni. Ha a Brexit bekövetkezik meglehet, hogy az angol bíróságok a saját értelmezésüket

69 LEHMANN – ZETZSCHE i. m. 1008-1009.

követve más eredményre jutnak, mint a kontinensen.⁷⁰ A tanulmány⁷¹ két forgatókönyvet nevesít (rövid és hosszabb távra szólót). A rövid időtáv esetében a meglévő fogyasztói jogot az angol kormányzat továbbra is alkalmazni fogja. Az angol Parlament rendelkezni fog azzal a lehetőséggel, hogy ezt követően a jogot alakítsa. Az angol kormányzat kiszámítható viszonyokat akar fenntartani, tehát gyors változásokra nem kell számítani. Megjegyezi a tanulmány azt is, hogy mivel a kereskedelmi kapcsolatok változatlanok lesznek (különböző termékek exportja és importja), a UK-nak is teljesíteni kell bizonyos technikai minőségi és biztonsági szttenderdeket, ha árut vagy szolgáltatást akar eladni az Unióban. Viszont a tanulmány utal rá, hogy készülöben van egy törvénytervezet⁷² (Bill) – amelyet már el is fogadtak, amelyben a minisztereket fel fogják jogosítani, hogy az EU jogot módosítsák, például úgy is, hogy a fogyasztók érdekeinek nem lesz semmilyen különleges védelmek. A tanulmány hozzáteszi,⁷³ hogy mivel az Európai Szerződés (és az Alapjogi Charta) védelme is hiányozni fog (különösen az Alapjogok Chartájának 2, 3, 4 és 5 szakasza) ezért nem lesz alapjogi védelem sem. Augenhofér úgy véli, hogy például az EUB által kialakított fogyasztó fogalma, a kellően informált és körültekintő, racionális fogyasztóra nézve adott. De hogy mit jelent a 'racionális' fogalma, különbözhet a 28 tagállam vonatkozásában illetve az is, hogy az egyes (volt) tagállamok mennyiben gondolják azt, hogy szüksége van egy átlagos fogyasztónak védelemre.⁷⁴

4.3. További releváns magánjogi területek

A Brexit kapcsán a leginkább változó és kihívásokat megfogalmazó további jogterület a *versenyjog*. Az egyik ilyen fontos előírás, hogy az Unió tagjaként az Egyesült Királyságnak a közsférára vonatkozó közbeszerzéseit meg kellett hirdetni az EU hivatalos lapjában (*Official Journal of the European Union*), ez a kötelezettség a kilépéssel megszűnik. Az EU-ban a közbeszerzésekre vonatkozó hirdetés az átláthatóság követelményének kell, hogy megfeleljen,

70 AUGENHOFER, Susanne: Brexit – Marriage 'With' Divorce? – The Legal Consequences for Consumer Law. *Fordham International Law Journal*, 2017, 40 (5), 1488.

71 CONWAY, Lorraine: Impact of Brexit on UK consumer regime *House of Commons Library Briefing Paper* <http://researchbriefings.files.parliament.uk/documents/CBP-8102/CBP-8102.pdf> (2018. 03. 10.) 9.

72 <https://services.parliament.uk/bills/2017-19/europeanunionwithdrawal.html> (2018. 03. 10.)

73 CONWAY i. m. 9.

74 AUGENHOFER i. m. 1487.

és mindenki számára nyitva kell, hogy álljon a lehetőség, hogy ajánlatot tegyen a közbeszerzések során. Bowden hangsúlyozza, hogy ha az EK elhagyja az EU-t, érdemes lenne továbbra is a hivatalos lapban hirdetni az átláthatóság miatt, illetve egy-egy tender kapcsán sokkal nagyobb számú résztvevő tudna megjelenni. Ha ezt nem teszi meg az angol jogalkotó, akkor pedig az angol közbeszerzések lebonyolítása miatt egy hasonló rendszert kellene megalkotni. A másik nagy versenyjoggal kapcsolatos szabályanyag az állami segítség kérdése, amelynek a Brexit után, az EK-nak már nem kell az uniós jogszabályoknak megfelelnie.⁷⁵

A *társasági jog-ban* (corporate law) szintén várható lenne változás a Brexit után. Elképzelhető, hogy az EK kormányzat módosítani próbálna a kialakult jogi környezeten, amelynek egyik eredője éppen az uniós jogszabályok (bár lehet, hogy egyéb okok miatt nem fog). Az uniós jognak jelentős befolyása van az angol társasági jogra. Az angol kormányzat hozzáállása is változó. Számos európai uniós irányelvet pozitívan fogadtak, például a számviteli szabályokra, pénzmosásra, piaci visszaélésre és átláthatóságra vonatkozó előírásokat. Viszont aztán különböző fokú megdöbbenés követte azt, amikor az átültetett szabályok részletei megmutatkoztak. Például a problémák között jelentkeztek a felesleges, túlzott szabályozás [ún. 'piros szalag' (red tape)] és/vagy az uniós harmonizációra hivatkozva a nemzeti jogalkotást sokkal szigorúbbra faragják, vagy olyasmit szabályoznak, amelyet az EU nem is akar [ún. 'aranyozás' (gold-plating)]. Ilyen jogszabályok voltak például a Markets in Financial Instruments Directive, a Solvency II Directive és a Prospectus irányelv.⁷⁶ Érdekes például, hogy az angolszász társasági jogi megoldások is hatást fejtettek ki az uniós jogra, például a társasági jogban fontos szerepet töltenek be a felvásárlásokra vonatkozó szabályok vagy a pénzügyi jelentések esetére vonatkozó normák. Az EU jog alkalmazta az EK-beli modelleket, amelyek az átláthatóságon és a részvényesek általi döntéseken alapultak. Az angol jog gondolkodása eltér a kontinentális országokétól ebben a körben is, mert például nagy szerepet tulajdonít a piacoknak. Az Egyesült Királyság a piac-alapú kapitalista rendszerekhez van közel, a rendszer egyéni piaci tranzakciókon alapul. Az EK egy Green Paper-t

75 The consequences of Brexit for commercial contracts... i. m.

76 Slaughter and May által adott elemzés: Brexit essentials the legal and business implications of the uk leaving the eu <http://www.slaughterandmay.com/media/2535439/brexit-essentials-the-legal-and-business-implications-of-the-uk-leaving-the-eu.pdf> 4. (2017. 03. 10.)

indított a Company Law-ról, amely 2016-ban született meg.⁷⁷ A konkrét uniós megoldások vizsgálata kapcsán az Európai Társaság - Societas Europea (SE) esetében például az egységes igazgatótanács egyértelmű angolszász hatásként volt jelen, további ilyen angolszász hatásokra példák a tőkére, illetve a letelepedés szabadságára vonatkozó szabályok, amelyek puha egyesítő erőként vannak jelen a társasági jogban.⁷⁸ Egy további terület, ahol az uniós szabályok szerepet játszanak, az a *szellemi tulajdonjog*. Az Európai Patent Convention – Európai Szabadalmi Egyezmény 1973-ban jött létre az európai kontinensen megjelenő szabadalmakra. A megállapodás egységesíti a szabályokat, és az Európai Szabadalmi Hivatal dönthet az egyes szabadalmakról. A szellemi tulajdonjogra vonatkozó szabályok egyébként kissé elkülönülnek az Európai Uniótól. Ha a Brexit bekövetkezik, az valószínűsíthetően nem fogja érinteni ezt a területet.⁷⁹

5. Zárszó

Fontos aláhúznunk, hogy az európai jog alapelvei és gondolatai már megjelentek és be is ágyazódtak az angol jogban. Elég csak a jóhiszeműsége, az állami segítségnyújtásra, a fogyasztóvédelemre és az egyes munkajogi normákra gondolni. Vannak, akik úgy gondolják, hogy az EU jog nyitott szövegűsége (*open-textured*) vagy az alapelvekre alapozott módszere kikezdte az angol jog éles határait.⁸⁰

A Brexit következményei azzal függnek majd össze, hogy milyen megállapodás jön létre az EK és az EU között, illetve, hogy az angol kilépés mennyiben nehezíti meg a szerződéses kötelezettségek teljesítését vagy éppen teszi azokat lehetetlenné. Az angol jog az európai rendszerben gyakran ellenmodellként szolgált azon országok egyre inkább homogén szabályai ellen, amelyek a kontinentális hagyományt követik. Az angol jogi megoldások el tudtak jutni az európai jogba is. Ha kilép az Egyesült Királyság, akkor már csak Írország marad az egyetlen ténylegesen common law ország az Európai Unióban és mellette Málta, mint vegyes rendszer, így valószínű, hogy a common law

77 Department for Business, Energy & Industrial Strategy, Corporate Governance Reform, 2016 (UK) (<https://www.gov.uk/government/consultations/corporate-governance-reform>)

78 GELTER, Martin – REIF, Alexandra M.: What is Dead May Never Die: The UK's Influence on EU Company Law. *Fordham International Law Journal* 2017, 40 (7), 1420-1428.

79 The consequences of Brexit for commercial contracts... i. m.

80 Uo.

hatása el fog tűnni. Kérdés, hogy a magánjog két nagy családjának miképpen fog folytatódni a története, valószínűleg újabb különbségek kialakulásának leszünk tanúi.⁸¹

81 LEHMANN - ZETZSCHE i. m. 1007-1011.